

3.9.2003

2409/4/01

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Riitta Länsisyrjä

ENNAKKOILMOITUKSEN LÄHETTÄMINEN SAATAVAN ULOSMITTAUKSESSA

1

KANTELU

X Oy:n hallituksen puheenjohtaja tekniikan lisensiaatti B arvostelee eduskunnan oikeusasiamiehelle 28.9.2001 osoittamassaan kirjoituksessa Helsingin kihlakunnan ulosottoviraston avustavan ulosottomiehen menettelyä lainvoimaa vailla olleeseen tuomioon perustuvan oikeudenkäyntikulu saatavan perinnässä hänen yhtiöltään. Avustava ulosottomies ulosmittasi 18.6.2001 yhtiön saatavan Helsingin kaupungin liikuntavirastolta yhtiön edellä mainitun velan perimiseksi.

Kantelija arvostelee sitä, että

- saatavasta ei ennen ulosmittausta lähetetty maksukehotusta,
- ulosmittauksesta ei muutoinkaan ilmoitettu etukäteen eli yhtiölle ei lähetetty ennakoilmoitusta,
- ulosmittauspöytäkirja lähetettiin vasta pyynnöstä eikä siihen liitetty valitusosoitusta,
- perintätoimiin oli ylipäätään ryhdytty ennen tuomion lainvoimaisuutta sekä
- avustava ulosottomies oli B:n mukaan luvannut peruuttaa ulosmittauksen välittömästi saatuaan tietää milloin B maksaa velan ulosottomiehen tilille.

2

SELVITYS

Kantelun johdosta tänne on hankittu kaksi avustavan ulosottomiehen selvitys tä ja Helsingin johtavan kihlakunnanvoudin ja kihlakunnanvoudin lausunnot.

Kantelija on antanut selvityksen johdosta kaksi vastinetta.

3

RATKAISU

3.1

Maksukehotuksen lähettäminen ennen ulosmittausta

Saadun selvityksen mukaan 8.1.2001 ulosottoperintään tulleesta oikeudenkäyntikulukorvausta koskeneesta tuomioon perustuvasta saatavasta ei lähetetty velallisyhtiölle maksukehotusta ennen 18.6.2001 suoritettua saatavan ulosmittausta.

Ulosottolaissa ei ole säännöstä, joka velvoittaisi ulosottomiehen lähettämään maksukehotuksen ulosottoon saapuneiden asioiden perimiseksi. Ulosottokäytännössä maksukehotusta käydetään yleisesti myös perittäessä yksityisoikeudellisia saatavia, mutta sen käyttäminen ei ole pakollista eikä aina järkevääkään, mikäli on pelättävissä, että velallinen pakoilee tai ryhtyy hukkaamaan omaisuuttaan velkojien vahingoksi. Maksukehotus voidaan lähettää myös vielä ulosmittauksen jälkeen, jolloin sen tarkoituksena on tuolloin antaa velalliselle maksuaikaa ennen kuin täytäntöönpano etenee, esimerkiksi pakkohuuto kauppaan.

Selvityksissä ja lausunnoissa on vedottu maksukehotuksen harkinnanvaraisuuteen sekä siihen, että velallisen osoite ei ilmennyt hakemuksesta, joten tietojärjestelmä ei automaattisesti tulostanut maksukehotusta. Avustava ulosottomies on myös vedonnut siihen, että kyseisen velan perimiseksi hän oli jo 14.5.2001 ulosmitannut yhtiön veronpalautuksen, joten yhtiön on täytynyt olla tietoinen velan ulosottoperinnästä.

Katson, että avustavalla ulosottomiehellä ei ole ollut lakiin perustuvaa velvollisuutta lähettää maksukehotusta eikä hän saadun selvityksen perusteella ole ylittänyt harkintavaltaansa asiassa.

3.2

Tuomion täytäntöönkantavuus

Ulosottolain 3 luvun 7 §:n mukaan, milloin alioikeuden tai hovioikeuden ensimmäisenä oikeusasteena antamaan päätökseen tai tuomioon, jossa joku on veloitettu toiselle jotain maksamaan, haetaan muutosta, saa ulosottomies toimittaa ulosmittauksen velalliselta, jollei tämä aseta panttia tai takausta maksettavaksi tuomitus ta määrästä. Ulosmitattua omaisuutta ei kuitenkaan ilman velallisen suostumusta saa myydä ennen kuin tuomio on saanut lainvoiman. Kertyneitä varoja ei saa velkojalle tilittää ennen tuomion tai päätöksen lainvoimaa ellei tämä ole asettanut vakuutta (ulosottolaki 6 luku 1 § 2 momentti).

Kantelija viittaa vastineessaan siihen, ettei hänelle missään vaiheessa ollut varattu tilaisuutta torjuntavakuuden asettamiseen. Ulosottolain 3 luvun 21 c §:n säännös ja sen soveltamisesta jäljempänä esitetty korkeimman oikeuden ennakkotapaus huomioon ottaen katson, että avustavalla ulosottomiehellä on lain mukaan ollut oikeus suorittaa ulosmittaus.

3.3

Ennakoilmoituksen lähettäminen saatavan ulosmittauksesta

Avustava ulosottomies ulosmittasi lainvoimaa vailla olevaan tuomioon perustuneen saatavan ilman, että hän ilmoitti siitä velalliselle.

Ulosottolain 3 luvun 26 §:n 1 momentin mukaan tuomion nojalla, joka ei ole saanut laillista voimaa, älköön ulosmittausta velallisen poissa ollessa toimitettako, ellei velalliselle ole 27 §:n mukaisesti ilmoitettu, että saamista on ulosmitattavaksi pyydetty taikka ellei ole syytä luulla, että hän ulosmittausta välttääkseen piilee tai on matkustanut pois.

Ulosottolain 3 luvun 21 c §:n (171/1997) nojalla ulosottomies voi, vaikka hän normaalien toimivaltasäännösten taikka asian siirtämistä ja virka-apua koskevien säännösten nojalla ei olisi asiassa toimivaltainen, välittömästi ulosmitata omaisuutta missä tahansa joko yleisen toimivaltan nojalla taikka sillä perusteella, että velallisen omaisuutta on ulosottomiehen toimialueella, *jos täytäntöönpano muuten saattaisi vaarantua*. Lain kohdan mukaan 3 luvun 26 §:n ennakkoilmoitussäännöstä ei sovelleta, mikäli ulosmittaus tapahtuu edellä mainitulla perusteella.

Avustava ulosottomies on selvityksessään viitannut 21 c §:n soveltamiseen hukkaamisvaaran vuoksi. Hän totesi lisäselvityksessään, että velallisyhtiön taloudellista tilannetta selvitellessään hän oli todennut kaikkien yhtiön pankkitilien olevan tyhjiä. Johtava kihlakunnanvouti on lausunnossaan muun muassa todennut, että täytäntöönpanon vaarantumisen ratkaisee aina ulosottomies nopeassa summaarisessa menettelyssä. Ulosoton tehostamissäännösten tarkoituksena on antaa ulosottomiehelle valtuudet suorittaa ulosottoimet heti, jos pienikin mahdollisuus täytäntöönpanon vaarantumiselle on olemassa. Tuomioistuimen turvaamistoimipäätöksissä harkitsema hukkaamisvaara ja ulosottomiehen harkitsema täytäntöönpanon vaarantuminen on sisällöltään ja tulkinnaltaan sama eli hukkaamisvaaralla tarkoitetaan ennakoitavissa olevaa abstraktista hukkaamisvaaraa. Ennen perusteellista velalliselvityksen tekoa ei ulosottomiehellä ole mahdollisuuksia arvioida luotettavasti velallisen vakavaraisuutta ja luotettavuutta eikä siten omaisuuden konkreettista hukkaamisvaaraa. Vallitseva tulkinta ulosottokäytännössä onkin, että pankkitilien, saatavien, rahasto-osuuksien ja arvo-osuuksien ulosmittauksessa täytäntöönpanon vaarantuminen on aina olemassa.

Ulosmittauksen suoritti ulosottolain toimivaltasäännösten mukaan toimivaltainen ulosottomies toimialueellaan. Ulosottolain 3 luvun 21 c § toimivaltasäännöksenä ei sanamuotonsa perusteella näyttäisi koskevan lainkaan tätä tilannetta. Korkein oikeus on ennakkoratkaisussaan KKO 2001:20 säännöksen tarkoituksen mukaisesti tulkinnut, että sitä voidaan soveltaa myös tilanteeseen, jossa toimivaltainen ulosottomies ulosmittaa omalla toimialueellaan olevaa velallisen omaisuutta. Säännöksellä on siis tulkittu olleen tarkoitus tehostaa ulosottomenettelyä aina, kun ennakoilmoitusmenettelyä koskevien säännösten noudattaminen saattaisi vaarantaa täytäntöönpanon.

Siitä, mitä lainkohdassa tarkoitetaan ilmaisulla "täytäntöönpano saattaisi vaarantua", ei saa viitteitä ulosottolain muuttamista tältä osin koskeneen hallituksen esityksen perustelusta (HE 145/1996 vp). Täytäntöönpanon

vaarantumisella tarkoitetaan kuitenkin ennen kaikkea sitä, että velallinen piilottaa ja hukkaa ulosmitattavaa omaisuuttaan. Tällöin täytäntöönpanotoimen yllätyksellisyys on ulosoton tuloksellisuuden kannalta tärkeää. Korkein oikeus on mainitussa ennakkoratkaisussaan KKO 2001:20 ottanut kantaa myös siihen, millaisiin seikkoihin arvio täytäntöönpanon vaarantumisesta on perustettava. Kysymyksessä olevassa tapauksessa, jossa ulosmittauksen kohteena oli moottoripyörä, pidettiin rekisterimerkintöjen (rekisteröity velallisen pojan omistukseen) lisäksi merkittävänä seikkana sitä, että velallinen ei ottanut yhteyttä ulosottomieheen huolimatta kirjeitse lähetetystä maksukehotuksesta ja velallisen vaimon välityksellä jätetystä yhteydenottopyyntöstä.

Johtava kihlakunnanvouti on lausunnossaan vedonnut vallitsevaan ulosottokäytäntöön, jonka mukaan helposti ja nopeasti siirrettävän omaisuuden eli pankkitilien, saatavien rahasto-osuuksien ja arvo-osuuksien ulosmittauksessa täytäntöönpanon vaarantuminen on aina olemassa eli hukkaamisvaaralauseketta tuli tulkita siten, että siinä oli kysymys ennakoitavissa olevasta abstraktista hukkaamisvaarasta.

Vaikka ulosottokäytännön vakiintuneisuudesta ei ole ollut käytettävissä enempää selvitystä, katson, että ulosottolain 3 luvun 21c §:n tulkinta, että säännös tietyn tyyppisen omaisuuden osalta antaisi ulosottomiehelle toimivallan katsoa - tapauksen olosuhteista riippumatta - että velallinen saattaa pyrkiä siirtämään omaisuuttaan ulosoton ulottumattomiin, ei mielestäni ole sopusoinnussa oikeudenmukaiselle oikeudenkäynnille Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ja Suomen perustuslaissa asetettujen vaatimusten kanssa, onhan oikeus tulla kuulluksi yksi keskeisimmistä oikeusturvan takeista. Ennakkoilmoitus säännöksillä on tärkeä merkitys velallisen ennakkollisena oikeussuojakeinona. Velallinen voi ennakkoilmoituksen perusteella tehdä väitteitä muun muassa saatavan täytäntöönpanokelpoisuudesta ja lakkaamisesta sekä käyttää oikeuttaan osoittaa tiettyä omaisuuttaan ulosmitattavaksi.

Edellä mainitussa korkeimman oikeuden ennakkotapauksessakaan ei ole kiinnitetty huomiota ulosmitattavan omaisuuden realisoimien helppouteen vaan tapauskohtaisiin velallisen asemaa ja menettelyä koskeviin tosiseikkoihin.

Johtava kihlakunnanvouti on viitannut säännöksen tulkinnassa analogiaan oikeudenkäymiskaaren 7 luvun turvaamistoimisäännöksiin ja niiden tulkintaan oikeuskäytännössä. Puuttumatta lähemmin kysymykseen totean, että oikeuskäytännössä omaksuttu tulkinta turvaamistoimien edellyttämästä hukkaamisvaarasta ei mielestäni ole suoraan sovellettavissa ulosmittaukseen jo senkään vuoksi, että turvaamistointen osalta oikeudenkäymiskaarissa ja ulosottolaissa on säädetty velallisen suojajärjestelyistä, joita ei ulosmittauksessa ole, kuten että turvaamistoimen hakijan tulee asettaa ns. hakijavakuus turvaamaan velallisen oikeutta täyteen korvaukseen kaikista aiheuttoman turvaamistoimen aiheuttamista vahingoista (UL 7:16 verr. OK 7:7). Hakijan vahingonkorvausvelvollisuus on myös ankaraa eli tuottamuksesta riippumatonta korvausvastuuta (OK 7:11). Lisäksi turvaamistoimien osalta toimenpiteiden yllätyksellisyydellä on suurempi

merkitys kuin ulosmittausvaiheessa, jolloin velkojalla jo on velallisen tietien täytäntöönpanokelpoinen saatava.

Näin ollen katson, että pelkästään ulosmitattavan omaisuuden luonteen perusteella ei voida arvioida käsillä olevan sellaisen hukkaamisvaaran, että ennakoilmoitus voidaan jättää tekemättä.

Erikseen tulee sitten arvioida, millaista todennäköisyyttä velallisen olosuhteiden perusteella hukkaamisvaaralta voidaan vaatia. Yhdyn johtavan kihlakunnanvoudin käsitykseen siitä, että toiminnan kiireellisyysvaatimuksen vuoksi ulosottomiehellä ei ole mahdollisuuksia luotettavasti arvioida velallisen vakavaraisuutta ja luotettavuutta. Sen vuoksi vaadittua todennäköisyyttä ei voikaan mielestäni asetta kovin korkealle. Riittää, kun velallisen menettelyssä tai muissa asian olosuhteissa on ilmennyt seikkoja, jotka viittaavat kohonneeseen hukkaamisvaaraan.

Käsiteltävänä olevassa tapauksessa avustava ulosottomies on vedonnut siihen, että hänen tilitiedusteluissaan pankeilta oli ilmennyt, että yhtiön tileillä ei ollut varoja saatavan suorituksiksi. Toisaalta ulosottoperintä ei selvityksen mukaan tullut yllätyksenä velalliselle enää saatavan ulosmittausvaiheessa, koska saman velan suorittamiseksi oli jo aiemmin ulosmitattu veronpalautus. Johtavan kihlakunnanvoudin lausunnossa on myös viitattu saatavan suuruuden merkitykseen hukkaamisvaaran arvioinnissa.

Edellä esitetyt perusteet ovat mielestäni merkityksellisiä hukkaamisvaaran arvioinnin kannalta ja puoltavat velkojan omistusoikeuden suojan kannalta keskeisen tehokkuusvaatimuksen korostamista velallisen kuulemiseen liittyvien oikeusturvaodotusten rinnalla. Näin ollen katson, että avustava ulosottomies on toiminut harkintavaltansa puitteissa jättäessään ennakoilmoituksen lähettämättä saatavan ulosmittauksesta. Näin ollen asiassa ei tältä osin ole ilmennyt lainvastaista menettelyä.

Saatan kuitenkin ulosottoviraston tietoon edellä esittämäni käsityksen hukkaamisvaaran arviointiperusteista.

Ulosottolain säännökset ovat tältä osin muuttuneet lailla (679/2003) ulosottolain muuttamisesta, joka tulee voimaan 1.3.2004. Lain säännökset vireilletuloilmoituksesta ja ulosmittauksen ennakoilmoituksesta edellyttävät, että velallinen saa tiedon joko asian vireilletuloilmoituksen tai ulosoton ennakoilmoituksen kautta, ellei ole aihetta olettaa, että ilmoitus *tuntuvasti vaikkeuttaa täytäntöönpanoa*. Velallisen kuuleminen on siis asetettu selkeäksi pääsäännöksi. Uusien säännösten mukaan ulosottomiehellä on mahdollisuus turvautua myös väliaikaistoimiin saatavan turvaamiseksi. Tämä on mahdollista myös ehdollisena esimerkiksi etsittäessä velalliselle kuuluvaa omaisuutta, jos siihen on perusteltua aihetta. Tämänkin säännöksen (UL 3:18) osalta on hallituksen esityksen (HE216/2001 vp.) perusteluissa korostettu tapauskohtaista harkintaa erityisesti ottaen huomioon suhteellisuusperiaatteen.

--

3.7

Toimenpiteet

Saatan Helsingin kihlakunnan ulosottoviraston tietoon käsitykseni ulosottolain 3 luvun 21c §:n soveltamisedellytyksistä hukkaamisvaaran osalta siten kuin olen edellä kohdassa 3.3 lausunut.